

ΑΝΘΕΜΙΟΝ

Πανεπιστημιακό Δελτίο της
Εταιρείας Φίλων Αρχαίολογίας
Τεύχος 7ο, Δεκέμβριος 1995

ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΑΠΟΚΤΟΥΝ ΦΩΝΗ

A

γαπητοί Φίλοι,

Η περιοδική αλλά όχι τακτική έκδοση του ενημερωτικού αυτού Δελτίου έχει διπλό σκοπό. Από την μία μεριά να αποτελέσει έναν ακόμη συνδετικό κρίκο και ευκαιρία ενημέρωσης των μελών της Ενώσεώς μας και από την άλλη να προβάλλει προς τα έξω τις δραστηριότητές μας, ενημερώνοντας έτσι και το ευρύτερο κοινό (και γιατί όχι μελλοντικούς “φίλους”) για το σημαντικό έργο που επιτελείται στην Ακρόπολη, αλλά και για άλλα συναφή αρχαιολογικά και πολιτιστικά θέματα. Θεωρήσαμε σκόπιμη και ωφέλιμη αυτή την ενημέρωση γιατί κάθε επαφή με την πολιτιστική μας κληρονομιά αποτελεί ασφαλώς ένα δίδαγμα αλλά και μία παρακίνηση για πνευματική ανάταση και δημιουργία.

Στο πρώτο αυτό τεύχος που έχετε στα χέρια σας θα βρείτε μία αναλυτική ανασκόπηση των μέχρι τώρα δραστηριοτήτων της Ε.Φ.Α., από την ίδρυσή της το 1989 μέχρι σήμερα, καθώς και ένα συμπληρωματικό σημείωμα για τις δραστηριότητές μας στον εκπαιδευτικό τομέα.

Εκτός από την ενημέρωση για τις δραστηριότητές μας, σκεφτήκαμε να δημοσιεύουμε κάθε φορά και ένα τουλάχιστον άρθρο αρχαιολογικού ή πολιτιστικού περιεχομένου. Αυτήν τη φορά φιλοξενούμε το κείμενο του Διευθυντή Ακροπόλεως κ. Πέτρου Καλλιγιά (που είναι και *ex officio* μέλος του Διοικητικού μας Συμβουλίου) με θέμα: Ανασκαφές στο οικόπεδο Μακρυγιάννη.

Θα ήθελα με την ευκαιρία αυτή να συγχαρώ και να ευχαριστήσω τα προηγούμενα Διοικητικά Συμβούλια καθώς και όλους τους συνεργάτες, αφανείς κατά το πλείστον, που με τόση αγάπη και προσωπική θυσία χρόνου συντέλεσαν σε αυτό το έργο που για το σχετικά μικρό διάστημα των έξι χρόνων πιστεύω ότι είναι σημαντικό.

Χρέος επίσης να ευχαριστήσουμε τους λίγους αλλά ουσιαστικούς αρωγούς-δωρητές μας που χωρίς τη συμπαράστασή τους το έργο που επιτελέσθηκε θα ήταν ασφαλώς πολύ πτωχότερο: την εταιρεία Σ. & Η. & Α. Μεταξά, την Ε.Σ.Μ.Α., τον ΟΜΕΠΟ, τον Όμιλο Αρχαιοφίλων η “ΑΘΗΝΗ”, το Σωματείο “Πολιτιστικοί Ορίζοντες”, την Midland Bank και διάφορους ιδιώτες.

Επειδή οι γιορτές πλησιάζουν, θα ήθελα τέλος με την ευκαιρία αυτή να ευχηθώ εκ μέρους του Διοικητικού Συμβουλίου σε όλους τους “Φίλους της Ακροπόλεως” κάθε χαρά και ευτυχία για τα Χριστούγεννα και τον Καινούργιο Χρόνο.

Φαίδων Στράτος

Πρόεδρος Δ.Σ. της Ε.Φ.Α.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΙ ΤΗΣ ΕΦΑ

Η Ένωση Φίλων Ακροπόλεως ιδρύθηκε το 1989 από μια ομάδα επιστημόνων και φιλαρχαίων Αθηναίων, που ήθελαν να ενημερώνονται για τις εργασίες συντηρήσεως που επιτελούνται τα τελευταία χρόνια στην Ακρόπολη και να βοηθούν στο έργο τους την Α' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων (ΕΠΚΑ) καθώς και την Επιτροπή Συντηρήσεως Μνημείων Ακροπόλεως (ΕΣΜΑ).

Η Α' ΕΠΚΑ είναι υπεύθυνη για τα μνημεία επάνω στο Βράχο, τα αρχαία θέατρα της νότιας κλιτύς, την αρχαία Αγορά, τη ρωμαϊκή Αγορά, τη Βιβλιοθήκη Αδριανού, τους λόφους της Πνύκας και του Φιλοπάππου καθώς και ένα τμήμα της παλιάς Αθήνας.

Η ΕΣΜΑ είναι μια διεπιστημονική Επιτροπή που έχει αναλάβει εδώ και 20 χρόνια, σε συνεργασία με την Εφορεία και τις αρμόδιες διευθύνσεις του Υπουργείου Πολιτισμού τη συντήρηση και την αναστήλωση των μνημείων της Ακροπόλεως.

Η Ένωσή μας ανήκει στη Διεθνή Ομοσπονδία Φίλων των Μουσείων (FMAM) στην οποία και στέλνει την ετήσια χρηματική συνδρομή της. Δυστυχώς δεν ήταν δυνατή, παρά μόνο δυο φορές έως τώρα, η συμμετοχή μας στα συνέδρια που οργανώνει η Ομοσπονδία κάθε χρόνο σε διάφορες χώρες. Αλληλογραφούμε όμως τακτικά και πληροφορούμεθα τα νέα αυτής της Ομοσπονδίας της οποίας Πρόεδρος είναι ο Μεξικανός Pintardo Rivero.

Η ΕΦΑ ανήκει στα προνομιούχα σωματεία, πράγμα που σημαίνει απαλλαγή από φορολογία για τις χρηματικές δωρεές. Οι πόροι της προέρχονται από συνδρομές μελών (που ανέρχονται σε 200) και από χορηγίες. Κύριος χορηγός μας είναι η Εταιρεία ΜΕΤΑΞΑ στην οποία βασιζόμαστε ότι θα μας παρέχει κατ' έτος ένα σημαντικό ποσό, ώστε να αντιμετωπίζουμε πάγιες δαπάνες, όπως είναι ο μισθός μιας αρχαιολόγου που προσελήφθη ως γραμματέως της ΕΦΑ ενώ παράλληλα βοηθεί την Κορνηλία Χατζηασλάνη στα εκπαιδευτικά προγράμματα. Οικονομικές ενισχύσεις έχουμε από πωλήσεις βιβλίων που μας έχουν παραχωρήσει η ΕΣΜΑ και ο ΟΜΕΠΟ. Συγκεκριμένες ανάγκες μας

καλύφθηκαν από δωρεές της Midland Bank και του Συλλόγου "Αθήνη". Μικρές δωρεές έχουμε και από μερικούς ενθουσιώδεις επισκέπτες στο Κέντρο Μελετών Ακροπόλεως (ΚεΜΑ).

Έτσι η Ένωσή μας είχε τη δυνατότητα να συμβάλει στον εξοπλισμό της αίθουσας διαλέξεων του ΚεΜΑ, στην αγορά δυο αντιγράφων από τον γλυπτό διάκοσμο του Ερεχθείου (τα πρωτότυπα των οποίων βρίσκονται σε Μουσεία της Αγγλίας) και στην προμήθεια τεσσάρων Η/Υ για τις ανάγκες των εκπαιδευτικών προγραμμάτων και της Εφορείας. Εφέτος η ΕΦΑ ανέλαβε να διαχειρισθεί μια πίστωση της Unesco, ύψους 35.000.000 δρχ., για τη συντήρηση της επιφάνειας του μαρμάρου στο Ερέχθειο. Η επιλογή του προσωπικού και ο έλεγχος της εργασίας γίνεται από την ΕΣΜΑ.

Η ανέγερση του νέου Μουσείου Ακροπόλεως απασχόλησε από την ίδρυσή της την ΕΦΑ, που συμμερίζεται την αγωνία της Εφορείας και της ΕΣΜΑ για τη στέγαση των γλυπτών και των άλλων πολυτίμων αντικειμένων του ιερού της Ακροπόλεως. Τα μέλη της έχουν εκφράσει επανειλημμένα την ανησυχία τους για τις εμπλοκές οι οποίες επιφέρουν καθυστέρηση του έργου.

Το νέο Μουσείο έχει προγραμματισθεί να κτισθεί στο οικόπεδο Μακρυγιάννη, στη ΝΑ πλευρά της Ακροπόλεως και νοτίως του Οθωνικού κτηρίου. Εδώ εγκαταστάθηκε το 1987 το Κέντρο Μελετών Ακροπόλεως που αποκαταστάθηκε όταν η Αθήνα ήταν Πολιτιστική Πρωτεύουσα. Κτίστηκε το 1836 από τον μηχανικό Weiler για να στεγάσει στρατιωτικό νοσοκομείο και μετά από διάφορες περιπέτειες που υπέστη όταν στέγαζε την Χωροφυλακή, έμεινε εγκαταλελειμένο για 10 χρόνια.

Η ημερομηνία των εγκαινίων του ΚεΜΑ στις 26 Σεπτεμβρίου 1987 ήταν σημαδιακή. Συμπληρώνονταν την ημέρα αυτή 300 χρόνια από την ανατίταξη του Παρθενώνα μετά από τον βομβαρδισμό του Morosini και η Εφορεία μαζί με την ΕΣΜΑ οργάνωσαν μια εντυπωσιακή έκθεση που είχε συλλάβει και προετοιμάσει ο Μανώλης Κορρές. Η Υπουργός Μελίνα Μερκούρη ήταν φανερά συγκινημένη όταν άρχισε να

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΙ ΤΗΣ ΕΦΑ

λέει: “Σήμερα το Υπουργείο Πολιτισμού προσφέρει στην πόλη των Αθηνών ένα παλιό κτήριο αποκατεστημένο πρόσφατα που δεν θα είναι μόνο στη χρήση των Αθηναίων, αλλά και όλων των Ελλήνων, μα και όλων των φυλών του κόσμου, που θα έρχονται να επισκεφθούν την Ακρόπολη...”. Και η Διευθύντρια Ακροπόλεως, αφού απαρίθμησε τους στόχους της

Εφορείας και της ΕΣΜΑ, έλεγε ότι αυτοί δεν θα είναι δυνατόν να πραγματοποιηθούν, αν δεν υπάρχει η βοήθεια κάποιων ατόμων και πρότεινε τότε την ίδρυση της Ένωσης των Φίλων Ακροπόλεως.

Έβη Τουλούπα

Wilhelm von Weiler, Το Στρατιωτικό Νοσοκομείο, Αθήνα, Ιστορικό Εθνικό Μουσείο

ΑΝΑΣΚΑΦΕΣ ΣΤΟ ΟΙΚΟΠΕΔΟ ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗ

Οι ανασκαφές στο ανατολικό τμήμα του οικοπέδου Μακρυγιάννη άρχισαν την άνοιξη του 1993 και συνεχίζονται ανελλιπώς μέχρι σήμερα, αφού η προγραμματισμένη στο σημείο αυτό ανέγερση σταθμού του υπόγειου μητροπολιτικού σιδηροδρόμου (ΜΕΤΡΟ) έκαναν αναγκαία και επείγουσα την εκτεταμένη αυτή ανασκαφική έρευνα. Τα πρώτα συμπεράσματα των ανασκαφών, που επέτρεπαν μια ιστορική ανασύνθεση του χώρου, ανακοινώθηκαν στην “Ένωση Φίλων της Ακροπόλεως” την 22.02.1995. Από την ανακοίνωση αυτήν παρέχονται εδώ ορισμένα μέρη.

Με την βοήθεια των μέχρι σήμερα αρχαιολογικών ευρημάτων της ανασκαφής είναι δυνατόν να επιχειρηθεί η ιστορική ανασύνθεση του τόπου, θυμίζοντας πάντως ότι τα συμπεράσματα είναι προσωρινά, αφού μένει ακόμη τμήμα του χώρου να ανασκαφεί και μεγάλο πλήθος της κεραμεικής να πλυθεί, συντηρηθεί και ταυτισθεί.

Στην ανασκαφή δεν βρέθηκαν κατάλοιπα που να επιτρέπουν την υπόθεση ότι η περιοχή κατοικήθηκε στην Νεολιθική, την Πρωτοελλαδική ή την Μεσοελλαδική εποχή. Τούτο είναι παράδοξο, γιατί λίγο ψηλότερα, στις κλιτείς της Ακρόπολης και στην περιοχή του Ιερού του Διονύσου έχουν παρατηρηθεί σαφή κατάλοιπα οίκησης της 3ης και της 2ης χιλιετίας π.Χ.

Πρώτη πάντως περίοδος οίκησης πρέπει να θεωρηθεί η Υστεροελλαδική (μυκηναϊκή), όπως μαρτυρεί η κεραμεική που βρέθηκε. Προέρχεται από βαθύτερα στρώματα, πάνω στον βράχο, αλλά πουθενά σχεδόν δεν βρέθηκε αμιγής, αλλά είναι αναμειγμένη με νεότερη, των γεωμετρικών και των αρχαϊκών χρόνων. Στο μέσον της ανασκαφής βρέθηκε και ένας μοναδικός τάφος αυτής της εποχής. Η μικρή αυτή ταφή ανήκει σε παιδί 1-2 ετών, είναι ανοιγμένη στο βράχο και χρονολογείται με ασφάλεια στα μέσα της ΥΕ. III Β' περιόδου, δηλαδή στον 13^ο αιώνα π.Χ. Τα κτερίσματα του βρέφους είναι συγκινητικά: ένα θήλαστρο, ένα ζωόμορφο παιχνίδι, δύο πήλινα γυναικεία ειδώλια τύπου Φ και ένα ωραίο κυκλικό πώμα από ελεφαντοστόν, που προερχόταν ασφαλώς από μικρή κυλινδρική πυξίδα, ίσως ξύλινη ή δερμάτινη. Τα ευρή-

ματα υποδηλώνουν την πιθανότητα η περιοχή να κατοικήθηκε στην μυκηναϊκή εποχή, ιδίως τον 13^ο αιώνα και στο εσωτερικό μιας τέτοιας κατοικίας να τάφηκε το βρέφος, όπως γνωρίζουμε από άλλες ανάλογες περιπτώσεις, και δεν δικαιολογούν την υπόθεση ύπαρξης ευρύτερου νεκροταφείου. Η οίκηση όμως δεν φαίνεται να ήταν μακρόχρονη και είναι άγνωστο σε ποιο γεγονός πρέπει να αποδοθεί η για αιώνες διακοπή ζωής που παρατηρείται στην συνέχεια.

Αιφνίδια, διαπιστώνεται εκ νέου χρήση του χώρου κατά την λεγόμενη υπομυκηναϊκή-πρωτογεωμετρική περίοδο, που καλύπτει χρονικά τον 11^ο, τον 10^ο και ίσως τον 9^ο αιώνα π.Χ. Η χρήση δεν διαπιστώνεται με στρώματα με κεραμεική της εποχής αλλά από την ύπαρξη τάφων. Οι τάφοι αυτοί είναι διάσπαρτοι στον ευρύτερο χώρο, ανοιγμένοι στον φυσικό βράχο και καλυμένοι με πλάκες. Η διάταξή τους δεν επιτρέπει το συμπέρασμα ότι σχημάτιζαν ενιαίο νεκροταφείο, αλλά αποτελούσαν μάλλον μικρές συστάδες τάφων. Οι περισσότεροι τάφοι είναι παιδικοί (ορισμένοι μάλιστα νεογέννητων βρεφών) και από εκείνους των ενηλίκων οι περισσότεροι είναι γυναικείοι. Απουσιάζουν οι γνωστές ταφές πολεμιστών με τον οπλισμό τους καθώς και οι καύσεις νεκρών και διαπιστώνονται ελάχιστοι κιβωτιόσχημοι τάφοι.

Τα ολιγοστά κτερίσματα είναι κυρίως πήλινα μικρά ληκύθια και αμφορίσκοι και ελάχιστα μεταλλικά όπως χάλκινες ή σιδερένιες περόνες. Σε μία περίπτωση, τη νεκρή στόλιζε ζεύγος ενωτίων από λεπτό χρυσό σύρμα. Το σύνολο μαρτυρεί έναν περιορισμένο πληθυσμό, γενικά φτωχικό, που ίσως αποτελούσε τα μέλη μιας οικογένειας που είχε για αρκετές γενιές έδρα ένα γειτονικό αψιδωτό μαγαρόσχημο οίκο.

Στον 9^ο αιώνα π.Χ. παρατηρείται και πάλι διακοπή στην χρήση του χώρου, ο οποίος δεν χρησιμοποιείται πια ξανά, παρά πολύ αργότερα, ως χώρος ταφής. Η παρουσία του ανθρώπου γίνεται εδώ και πάλι σαφής μόνο στην υστερογεωμετρική περίοδο, δηλαδή στο β' μισό του 8^{ου} αιώνα π.Χ. Ωραία υστερογεωμετρική κεραμεική διαπιστώνεται στα κατώτερα στρώματα της ανασκαφής, όπου και ίχνη ορισμένων δαπέδων, ενώ επίσης βρέθηκαν πηγάδια γεμισμένα με άφθονα τμή-

ΑΝΑΣΚΑΦΕΣ ΣΤΟ ΟΙΚΟΠΕΔΟ ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗ

ματα αγγείων της εποχής αυτής. Ελπίζεται σύντομα ότι ο καθαρισμός και η συγκόλληση της ενδιαφέρουσας αυτής κεραμεικής θα επιτρέψει την κατάταξη και μελέτη της. Όπως φαίνεται πλειοψηφούν τα γραπτά γεωμετρικά κοσμήματα, ενώ υπάρχουν και τεμάχια αγγείων με παραστάσεις πολεμιστών, ίππων και πτηνών. Πάντως, από την εποχή αυτή και μετά, η οίκηση στον χώρο είναι πια συνεχής και αδιάλειπτη, χωρίς διακοπές και κενά. Η ύπαρξη ανατολιζουσας, πρωτοαττικής, κορινθιακής και μελανόμορφης κεραμεικής, του 7^{ου} και του 6^{ου} αιώνα π.Χ. μαρτυρούν για την αδιάκοπη συνέχεια της οίκησης του χώρου, παρά το γεγονός ότι οι μεταγενέστερες κατασκευές έχουν πλέον οριστικά καταστρέψει πιο συγκεκριμένα στοιχεία.

Ο 5^{ος} αιώνας π.Χ. ήταν εποχή καίρια για τον χώρο, αφού από τότε πλέον αυτός εντάσσεται στην οχυρωμένη περιοχή της αρχαίας πόλης. Η ανέγερση στα νότια του θεμιστοκλείου τείχους το 479 π.Χ. και η ύπαρξη εκεί της σημαντικής πύλης, στην οποία κατέληγε η οδός που έφερνε από τον Φαληρικό όρμο (οι Άλαδε Πύλες) προσδιορίζουν καθοριστικά την χρήση του χώρου.

Ο “κιμώνειος” πήλινος αγωγός παροχής νερού, που βρέθηκε να διασχίζει ολόκληρη την ανασκαφή σε μήκος 37 μ., μαρτυρεί, ως δημόσιο έργο, την θέση ενός αρχαίου δρόμου και εξ αυτού την πρώτη προσπάθεια πολεοδομικής διάρθρωσης της περιοχής. Είναι άγνωστο σε πιο δημόσιο κτήριο εξασφάλιζε την ύδρευση ο αγωγός, αλλά μια άλλη διακλάδωσή του διασχίζει τον χώρο από ανατολάς προς δυσμάς, υποδηλώνοντας ίσως την ύπαρξη εκεί και άλλης οδού, κάθετης προς την πρώτη.

Ο “κιμώνειος” αγωγός κάμπτεται στο κατώτερο τμήμα της ανασκαφής και στρέφεται προς τα Νότιο-δυτικά. Εκεί επισημάνθηκαν τα θεμέλια ενός, σύγχρονου με τον αγωγό, ορθογώνιου κτίσματος από πωρόλιθους. Ίσως ενός μικρού παρόδιου ιερού, όπως εκείνο που είχε βρεθεί προ ετών στον περιβόλο του Ιερού του Διονύσου.

Την οίκηση του χώρου φανερώνουν και τμήματα τοίχων, πιθανόν οικιών, με πολυγωνική κατασκευή,

αλλά βρέθηκαν πολύ αποσπασματικά, για να επιτρέπουν μια κατανοητή ανασύνθεσή τους. Στα κατώτερα στρώματα και μέσα σε λαξεύματα του βράχου περισυλλέχθηκε και σημαντική κεραμεική των χρόνων, η περισσότερη μελαμβαφής καλής ποιότητας, αλλά ανάμεσα σε αυτήν και τμήματα αγγείων με αξιολογη ερυθρόμορφη διακόσμηση, όπως ένας γαμικός λέβητας, κρατήρες κ.ά. Επίσης αξιοσημείωτα είναι και δύο ωραία αθηναϊκά αργυρά τετράδραχμα, αλλά αυτά βρέθηκαν σε διαφορετικούς χώρους και προέρχονται από νεώτερες επιχώσεις.

Ανασκαφή Μακρυγιάννη, γενική άποψη.

Η εποχή μετά τα μέσα του 4ου αιώνα π.Χ. είναι περίοδος δημιουργίας στην περιοχή. Τότε χαράχτηκε και οριοθετήθηκε ο μεγάλος δρόμος (οδός Ι) που διασχίζει όλη την περιοχή. Ασφαλώς είχε κεντρικό οχετό και η διαδρομή του μπορεί να άρχιζε από τον χώρο του Ιερού του Διονύσου στα βόρεια και να κατέληγε,

ΑΝΑΣΚΑΦΕΣ ΣΤΟ ΟΙΚΟΠΕΔΟ ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗ

μέσα από τις Άλαδε Πύλες, στον Ιλισό ποταμό στα νότια. Ίσως η παροχέτευση των νερών της ορχήστρας του θεάτρου του Διονύσου μέσα από τον αγωγό στην Στοά, να ήταν ο βασικός λόγος του έργου, που με τον τρόπο αυτό θα συνδεόταν με τις σύγχρονες εργασίες ανακατασκευής του θεάτρου που αποδίδονται στον ρήτορα Λυκούργο. Κατά την διαδρομή του ο δρόμος θα διασταυρώνονταν ή θα διακλαδώνονταν με άλλους δρόμους, που έχει διαπιστωθεί ότι υπήρχαν στην ευρύτερη περιοχή, δημιουργώντας ένα σημαντικό οδικό πλέγμα της αρχαίας πόλης που δεν είχε επιση-

μανθεί μέχρι σήμερα. Μία παρόμοια διασταύρωση (των οδών I και II) ερευνήθηκε στην ανασκαφή και πιθανόν να υπάρχει μια ακόμη βορειότερα, όπου όμως η έρευνά μας δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί.

Η οριστική χάραξη του δρόμου επέτρεψε την καλλίτερη οργάνωση της οίκησης στην περιοχή, που ήταν τώρα κατειλημμένη αποκλειστικά από ταπεινές κατοί-

κίες και εργαστήρια. Δεν διαπιστώθηκε στην ανασκαφή κανένας ιερός τόπος ή δημόσιο κτήριο, γεγονός που επιβεβαιώνεται και από την απουσία σχετικών επιγραφών. Η οριοθέτηση των ιδιοκτησιών διαφαίνεται από τις εναλλαγές στον τρόπο δόμησης της τοιχοποιίας των αναλημμάτων του δρόμου.

Την ύπαρξη εργαστηρίων μαρτυρούν οι χώροι εργασίας, ο μικρός κλίβανος κατασκευής χρώματος, οι μικρές δεξαμενές με τις αποχετεύσεις, ορισμένες μήτρες πήλινων ειδωλίων κ.ά. Αντίθετα τα ευρήματα επισημαίνουν την απουσία κεραμοουργείων ή χαλκουργείων και είναι γνωστό ότι οι οχληρές αυτές λειτουργίες συντελούνταν έξω από την οχυρωμένη περιοχή της πόλης.

Παρά το γεγονός ότι και οι τάφοι συνηθίζονταν έξω από την πόλη και ότι στις όχθες του Ιλισού, στα νότια, υπήρχε εκτεταμένο νεκροταφείο, παρ' όλα αυτά στην άκρη του αρχαίου δρόμου βρέθηκαν δύο νεκρικές καύσεις του 2^{ου} αιώνα π.Χ. με χαρακτηριστικά κτερίσματα.

Η ζωή συνεχίστηκε στην περιοχή και κατά τους πρώιμους ρωμαϊκούς χρόνους. Με την καταστροφή του Σύλλα, το 86 π.Χ., οι Άλαδε Πύλες είχαν μεν καταστραφεί, αλλά ο δρόμος συνέχισε να συχνάζεται από τους κατοίκους της πόλης, όπως μαρτυρούν τα επάλληλα οδοστρώματα.

Στα αυτοκρατορικά χρόνια κτίστηκαν οικίες, όπως αυτή με τα υπόκαυστα και η ύδρευση σε άλλη εξασφαλίστηκε από την επαναχρησιμοποίηση του εντυπωσιακού και πολύπλοκου συστήματος φρεάτων, υπόγειων δεξαμενών και σηράγγων. Τα πλούσια αυτά σπίτια, που ασφαλώς είχαν αυλές και κήπους, θα διακοσμούσαν μαρμάρινα γλυπτά που βρέθηκαν στην ανασκαφή αλλά μέσα σε νεώτερες επιχώσεις. Μερικά από αυτά (όλα έργα του 2^{ου} αιώνα μ.Χ.) είναι:

- η κοιμώμενη μαινάδα, σήμερα στο Εθνικό Μουσείο,
- η αμφιπρόσωπη ερμαϊκή στήλη, με κεφαλές του Ερμή και του Διονύσου,
- διάφορα μικρά γλυπτά, όπως ο Ερωτιδέας, πιθανόν από σύμπλεγμα με την Αφροδίτη, και
- το αντίγραφο κεφαλής του Πλάτωνα.

ΑΝΑΣΚΑΦΕΣ ΣΤΟ ΟΙΚΟΠΕΔΟ ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗ

Είναι άγνωστο ακόμη –πριν προχωρήσει η ταξινόμηση και η χρονολόγηση της κεραμικής της ανασκαφής– εάν η καταστροφή της πόλης από τους Ερούλους επιδρομείς το 267 μ.Χ. επηρέασε την περιοχή αυτή. Ίσως τότε να εγκαταλείφθηκε η οικία με τα υπόκαυστα. Πάντως στον 3^ο και τον 4^ο αιώνα μ.Χ. ανήκει η ωραία κεραμική που βρέθηκε σε πολλά σημεία της ανασκαφής και χαρακτηρίζεται από το σκουρόχρωμο γάνωμα και τις γραπτές σπείρες με το λευκό επίχρισμα.

Στον 4^ο και τον 5^ο αιώνα μ.Χ. χρονολογείται μεγάλη οικοδομική δραστηριότητα στην περιοχή. Τα μεγάλα θεμέλια από χυτή τοιχοποιία προδίδουν την ύπαρξη επιβλητικών, ίσως διώροφων, επαύλεων. Μία παρόμοια είναι αυτή που αρθρώνεται γύρω από τον μεγάλο κυκλικό χώρο στα δυτικά της ανασκαφής. Τα μωσαϊκά δάπεδα στις αίθουσες με τις γεωμετρικές διακοσμήσεις μοιάζουν με εκείνα που βρέθηκαν προετών στο υπόγειο του κτηρίου του Κέντρου Μελετών Ακροπόλεως και επιτρέπουν την απόδοση του συνόλου σε κάποιο μεγάλο κτηριακό συγκρότημα, όμοιο με αυτά που γνωρίζουμε ότι ανήγειραν τότε μέλη των σημαντικών οικογενειών της πόλης. Στα χρόνια αυτά αποδίδεται και η οικοδομή με την ονομασία “οικία του Πρόκλου” που βρέθηκε δυτικότερα, καθώς και άλλες στην περιοχή της Αρχαίας Αγοράς και αλλού. Ίσως, τελικά, στην νότια πλευρά της Ακρόπολης να εκτείνονταν μια ολόκληρη συνοικία παρόμοιων οικοδομών, ανάμεσα στις οποίες θα ήταν και η πραγματική οικία του νεοπλατωνικού φιλοσόφου Πρόκλου.

Στους τοίχους των θεμελίων βρέθηκαν στην ανασκαφή εντοιχισμένα πλήθος θραύσματα διαφόρων παλαιότερων γλυπτών και αρχιτεκτονικών μελών. Άξια να αναφερθούν είναι πολλά θραύσματα από περγαμινό μάρμαρο, που αναγνωρίζονται ότι προέρχονται από αρχιτεκτονικά μέλη (κιονόκρανα, κ.λπ.) της ερειπωμένης πια τότε Στοάς του Ευμένη.

Η ανασκαφή προσέφερε μεγάλη ποσότητα κεραμικής των χρόνων αυτών, που δεν περιέχει όμως πια τις κατηγορίες των γραπτών αγγείων και χαρακτηρίζεται τώρα από την απλή εγχάρακτη, κτενωτή διακόσμηση.

Στον 6^ο και τον 7^ο αιώνα μ.Χ. κατοικείται ακόμη η περιοχή και εγείρονται κάποια οικοδομήματα. Στο δάπεδο του ενός, στα νοτιο-ανατολικά της ανασκαφής, ανευρέθη μικρός θησαυρός χαλκών νομισμάτων που φαίνεται να χρονολογείται στον 6^ο αιώνα μ.Χ.

Τότε πρέπει να χρονολογείται και μια συστάδα από οκτώ καλυβίτες τάφους που ανοίχτηκαν πάνω από την κατεστραμμένη πια ρωμαϊκή δεξαμενή, στον ανατολικό τομέα της ανασκαφής. Οι ταφές ήταν όλες ακτέριστες, φαίνονταν σύγχρονες και δύο από αυτές ανήκαν αποκλειστικά σε μικρά παιδιά, ενώ σε δύο ταφές ενηλίκων βρέθηκαν και τα οστά βρεφών. Η έλλειψη του εσωτερικού των τάφων με ασβέστη ίσως προδίδει την επιθυμία απολύμανσης, και εξ αυτού την πιθανότητα οι νεκροί να ήσαν θύματα κάποιας επιδημίας. Η ανθρωπολογική μελέτη θα ερευνήσει την πιθανότητα όλοι οι νεκροί να ανήκουν στην ίδια οικογένεια.

Την ίδια εποχή συντελείται και μια από τις πολλές μετατροπές στον κεντρικό οχετό του δρόμου – ίσως η τελευταία. Για την κάλυψη των επισκευών και για το χτίσιμο των φρεατίων χρησιμοποιήθηκαν παλαιότερες μαρμάρινες επιτύμβιες στήλες, βάθρα αγαλμάτων και αναθηματικά ανάγλυφα, όλα παρμένα από γειτονικούς τόπους (το Ασκληπιείο, το θέατρο του Διονύσου κ.λπ.).

Τον 7^ο αιώνα μ.Χ. φαίνεται ότι ο τόπος εγκαταλείπεται. Οι αρχαίοι δρόμοι δεν χρησιμοποιούνται πια και κεραμική των χρόνων δεν έχει επισημανθεί. Δεν έχουμε δείγματα κάποιας καταστροφής (πυρκαϊά κ.λπ.), αλλά η εγκατάλειψη πρέπει να οφείλεται στην γενική συρρίκνωση των αρχαίων πόλεων που παρατηρείται στα χρόνια του αυτοκράτορα Ηρακλείου (610-644 μ.Χ) και είναι προφανώς σχετική με τις εισβολές των Σλάβων.

Σποραδική εφυσλωμένη κεραμική των μεσοβυζαντινών χρόνων (του 10^{ου} αιώνα μ.Χ.) μαρτυρεί κάποια δραστηριότητα τότε στην περιοχή.

Στα χρόνια που ακολουθούν πρέπει να ιδρύθηκε στην περιοχή χριστιανική εκκλησία, που θα κείται σήμερα

ΑΝΑΣΚΑΦΕΣ ΣΤΟ ΟΙΚΟΠΕΔΟ ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗ

κάτω ή πέρα (ανατολικά) από την οδό Μακρυγιάννη. Την ύπαρξη μαρτυρεί το οργανωμένο νεκροταφείο από κτιστούς καμαροσκέπαστους τάφους που βρέθηκαν στο ανατολικό άκρο της ανασκαφής. Διατεταγμένοι σε τρεις σειρές οι περισσότεροι, ήταν γεμάτοι οστά και κρανία, αφού χρησιμοποιήθηκαν, όπως φαίνεται, για μακρύ χρονικό διάστημα ως οστεοφυλάκια. Μεμονωμένοι νεκροί βρέθηκαν βόρεια θαμμένοι στο χώμα. Όλοι οι νεκροί αυτοί ήταν ακτέριστοι, αλλά από τα οστεοφυλάκια περισυλλέγησαν μερικοί μικροί χάλκινοι σταυροί και ολίγα ενώτια και δακτυλίδια, πολύ φθαρμένα, που ίσως όμως δώσουν μια καλλίτερη χρονολόγηση των ταφών.

Οι τάφοι μοιάζουν με εκείνους που σκάφτηκαν προετών στην πλατεία Λυσικράτους και που συνδέονταν με την κατεδαφισμένη σήμερα εκκλησία της Παναγίας της Κυράς, του Κανδύλη.

Η εκκλησία στον Μακρυγιάννη που ασφαλώς θα υπήρχε στα ανατολικά και με την οποία θα συνδέονταν οι τάφοι της ανασκαφής είναι άγνωστη. Δεν μνημονεύεται πουθενά και δεν σημειώνεται σε κανέναν από τους παλαιούς χάρτες. Ίσως είχε κατεδαφισθεί εντελώς πριν από το 1777, όταν ο τούρκος Χασεκή κατασκεύασε το χαμηλό περιμετρικό τείχος γύρω από την πόλη. Το τείχος του Χασεκή που περνούσε από τον περίβολο του Ιερού του Διονύσου και περιέβαλλε

την συνοικία της Πλάκας, κατέλειπε στην περιοχή της σημερινής οδού Βύρωνος, μια πύλη, την ονομαζόμενη “Αρβανίτικη πόρτα”. Η εκκλησία, εάν υπήρχε, θα εμπόδιζε το φυσικό πέρασμα από την πύλη αυτή για το Φάληρο, που ήταν το ίδιο όπως στην αρχαιότητα.

Ανάμεσα στις εκκλησίες της Αθήνας των οποίων αγνοείται η θέση και σώζεται μόνον το όνομα, είναι και ο “Άγιος Νικόλαος στο Κουντήτο” που, όπως μας λέει ο Δ. Γρ. Καμπούρογλου, συνδέεται λόγω του ονόματός της με κάποιο γειτονικό υδραγωγείο. Η ύπαρξη του υπόγειου υδρευτικού συστήματος των ελληνιστικών-ρωμαϊκών χρόνων, πάνω στο οποίο οικοδομήθηκαν οι τάφοι, ίσως επιτρέπει την απόδοση.

Η περιοχή στα τελευταία χρόνια της Τουρκοκρατίας ήταν αγροτική και καλλιεργήσιμη, όπως μαρτυρούν οι αποθηκευτικοί σιροί και τα αλώνια κατά μήκος του δρόμου για το Φάληρο που σημειώνει στους χάρτες του ο Ιωάννης Τραυλός, μέχρι την στιγμή που επιλέχθηκε ο τόπος για την ανέγερση του μεγάλου στρατιωτικού νοσοκομείου, το 1834, με σχέδια και επίβλεψη του γερμανού αρχιτέκτονα και σχεδιαστή Wilhelm von Weiler.

Πέτρος Γ. Καλλιγιάς
Εφορος των Αρχαιοτήτων
Διευθυντής Ακροπόλεως

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΤΩΝ “ΦΙΛΩΝ” 1989-95

όλις εγκαινιάστηκε το κτήριο του Μακρυγιάννη, τον Σεπτέμβριο του 1987, η Εφορεία Ακροπόλεως άρχισε να διοργανώνει ομιλίες στην αίθουσα διαλέξεων και ξεναγήσεις στις εκθέσεις που διοργανώθηκαν στους δυο ορόφους ή στα εργαστήρια που εγκαταστάθηκαν στα υπόγεια. Έως το τέλος του ίδιου χρόνου έγιναν 13 εκδηλώσεις. Το 1988 εκλήθησαν όλοι οι επιστήμονες και συνεργάτες της Εφορείας Ακροπόλεως να μιλήσουν για τις δραστηριότητες και τις έρευνές τους. Οι διαλέξεις γίνονταν κάθε Τετάρτη ενώ καθημερινά προβάλλονταν τα πολυθέαματα που ετοιμάστηκαν με τη συνεργασία της Εθνικής Τραπέζης, “Η Ακρόπολη από τον Μεσαίωνα έως τις ημέρες μας” και “Ακρόπολη 1975-1986, Προσπάθειες για τη συντήρηση των μνημείων” καθώς και η ταινία του Κ. Βρετάκου “Η διάσωση ενός μνημείου”. Το κοινό ήταν ποικίλο: αρχαιολόγοι, αρχιτέκτονες, συντηρητές, αρχαιόφιλοι Αθηναίοι και άνθρωποι της γειτονιάς. Έτσι ο κύκλος των φίλων της Ακροπόλεως είχε σχηματισθεί πριν ακόμη ιδρυθεί η Ένωση. Οι εκδηλώσεις που οργανώθηκαν για την ΕΦΑ από το 1989 έως τον Ιούνιο του 1995 μπορούν να διαιρεθούν ως εξής:

ΣΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΜΕΛΕΤΩΝ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ

Καθιερωμένες ετήσιες ομιλίες:

- του Προϊσταμένου της Α' ΕΠΚΑ για τις δραστηριότητες της Εφορείας
- του Προέδρου της ΕΣΜΑ για την πρόοδο των αναστηλωτικών εργασιών στα μνημεία Ακροπόλεως.

Ενημερωτικές ομιλίες από το επιστημονικό και τεχνικό προσωπικό της Εφορείας για εργασίες στα μνημεία, στους αρχαιολογικούς χώρους και στα μουσεία της δικαιοδοσίας τους:

- 1989** • Π. Καλλιγιάς, *Χάλκινα σκεύη από την Ακρόπολη*
- Μ. Κύρκου, *Ανασκαφές στη Νότια κλιτύ της Ακροπόλεως*
- Α. Χωρέμη, *Η Βιβλιοθήκη του Αδριανού*
- Μ. Κορρές, *Ο Πρόναος του Παρθενώνος*
- Τ. Τανούλας, *Η Ακρόπολη από τον 17ο αιώνα ως σήμερα*
- 1991** • Μ. Κορρές, *Η κατασκευή των αρχαίων κιόνων*
- 1994** • Ι. Τριάντη, *Τα τελευταία νέα για τους Γραφείς της Ακροπόλεως*

- 1995** • Π. Καλλιγιάς, *Ανασκαφές στο οικόπεδο Μακρυγιάννη.*

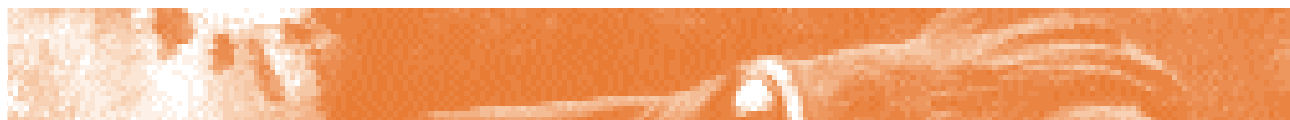
Διαλέξεις προσκεκλημένων αρχαιολόγων:

- 1989** • Σ. Ιακωβίδης, *Η πρώτη Ακρόπολη των Αθηνών*
- Μ. Οικονομίδου, *Νομίσματα από την Ακρόπολη*
- Ντ. Δελμούζου, *Επιγραφές από την Ακρόπολη*
- Κ. Δημακοπούλου, *Μυκηναϊκά ευρήματα από την Ακρόπολη*
- Ε. Σπαθάρη, *Πολεοδομικά και τοπογραφικά γύρω από την Ακρόπολη*
- 1990** • Μ. Ανδρόνικος, *Σύνοψη της αρχαιολογικής έρευνας στη Βεργίνα*
- Ε. Τουλούπα, *Η Χορηγία στην αρχαία Ελλάδα*
- 1993** • Λ. Παρλαμά, *Σωστικές ανασκαφές στα διάφορα σημεία των Αθηνών που υπαγορεύτηκαν από τα έργα του Μετρό*
- Γ. Αναστασιάδου, *Η Αθήνα του Αδριανού*
- 1994** • Ε. Κακαβογιάννης, *Προκλασικές μεταλλουργικές εγκαταστάσεις στη Λαυρεωτική.*

ΞΕΝΑΓΗΣΕΙΣ

Στους αρχαιολογικούς χώρους και στα Μουσεία της Εφορείας:

- 1990** • Ε. Τουλούπα, *Αρχαϊκή πλαστική στο Μουσείο Ακροπόλεως*
- Ντ. Τσάκος, *Η Βόρεια κλιτύς της Ακροπόλεως*
- 1991** • Χ. Μπούρας, *Βυζαντινές Εκκλησίες στη Βόρεια κλιτύ της Ακροπόλεως*
- Α. Boegehold, *Τα δικαστήρια στην Αρχαία Αγορά*
- Χ. Βλασσοπούλου, *Πήλινα αρχιτεκτονικά γλυπτά από την Ακρόπολη σε ειδική έκθεση στο ΚεΜΑ*
- Α. Χωρέμη, *Το Ωρολόγιον του Κυρρήστου*
- 1992** • Χ. Μπούρας, *Κοίλη, Πνύκα, Φιλοπάππου – Το έργο του Πικιώνη*
- Κ. Ζάμπας, *Η μετακίνηση του 5ου κίονα της Νότιας πλευράς του Παρθενώνα*
- Ε. Τουλούπα, *Ο μύθος και το άγαλμα της Πρόκνης*
- Α. Σαμαρά, *Διονυσιακό θέατρο – Σύντηξη των αναλημματικών τοίχων*
- Ι. Τριάντη - Χ. Βλασσοπούλου, *Τα εργαστήρια του Μουσείου Ακροπόλεως*

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΤΩΝ “ΦΙΛΩΝ” 1989-95

- Α. Μάντης, *Το εργαστήριο εκμαγείων στο ΚεΜΑ*

- 1993** • Ν. Σαραγά, *Το Μουσείο Π. και Α. Κανελλοπούλου*
- Α. Χωρέμη, *Νέα ευρήματα στη Βιβλιοθήκη Αδριανού*
- 1994** • Τ. Τανούλας, *Το Εργοτάξιο των Προπυλαίων*
- Α. Παπανικολάου, *Η Έκθεση στο ΚεΜΑ για την πρόοδο των εργασιών συντηρήσεως στα μνημεία Ακροπόλεως*
- 1994** • Α. Μάντης, *Το Ασκληπιείο στη Νότια κλιτύ της Ακροπόλεως.*

Σε αρχαιολογικούς χώρους και Μουσεία εκτός Εφορείας:

- 1990** • Χ. Μπούρας - Μ. Κορρές, *Λατομεία Πεντέλης - Βυζαντινός Ναός στην είσοδο της σπηλιάς*
- 1991** • U. Knigge, *Δίπτυλο - Πομπείο - Οδός Παναθηναίων*
- Ε. Κακαβογιάννης, *Λαύριο - Αρχαία Ορυχεία και Πλυντήρια*
 - Τζ. Χαριτωνίδου, *Η συλλογή Κυριαζοπούλου στο Τζαμί Τζισταράκη*
- 1993** • J. Camp, *Η γέννηση της Δημοκρατίας, Έκθεση στη Γεννάδειο Βιβλιοθήκη 1994*
- Λ. Λιάβας, *Μουσείο Μουσικών Οργάνων*
- 1994** • Ε. Τουλούπα, *Μουσείο Πειραιώς*
- Β. Γεωργακά, *Πειραιϊκή Ακτή, Μακρά τείχη.*

ΕΚΔΡΟΜΕΣ

Την άνοιξη του 1993, ένα χρόνο μετά τον θάνατο του Μ. Ανδρόνικου, που είχε διατελέσει Αντιπρόεδρος στο Συμβούλιο της Ένωσης, τα μέλη μας ζήτησαν να τιμήσουμε τη μνήμη του στο χώρο των ανασκαφών του. Κοντά στην είσοδο του μεγάλου τύμβου φυτέψαμε μια δάφνη και αφήσαμε στην Εφορεία ένα ποσό για δενδροφύτευση. Πολύτιμη ξεναγός μας στις αρχαιότητες της Βεργίνας ήταν η καθηγήτρια Στέλλα Δρούγου, στενή συνεργάτης του Ανδρόνικου. Με την ευκαιρία επισκεφθήκαμε και άλλους αρχαιολογικούς χώρους της Μακεδονίας, την Πέλλα, την Αιανή Κοζάνης, την Μιέζα, την Βέροια, τα Λευκάδια και το Δίον.

Το 1995 οι “Φίλοι” ζήτησαν να γνωρίσουν την άγνωστη σε πολλούς Αιτωλοακαρνανία. Με ορμητήριο το Μεσολόγγι επισκεφθήκαμε την Πλευρώνα, τις Οινιάδες, το Θέρμιον, τον Στράτο, το αρχαίο Βουκάτιον

στο χωριό Περιβόλα, το Αγγελόκαστρο, τη Λεπενού, τη Γαυρολίμνη και το Γαλαξίδι. Μας συνόδευσε σε όλη σχεδόν την εκδρομή ο Προϊστάμενος της Εφορείας κ. Λάζαρος Κολώνας που προηγουμένως μας είχε κάνει γνωστά τα Μουσεία του Αγίου και της Πάτρας. Στην εκδρομή αυτή είχαμε την τύχη να ξεναγηθούμε από τον καθηγητή κ. Χ. Μπούρα, τη φιλόλογο κα Λ. Αλεξανδροπούλου, τον αρχιτέκτονα κ. L. Schwandner, και την αρχαιολόγο κα Β. Νούλα. Μια βδομάδα μετά τη γνωριμία μας με το Μουσείο Αγίου έγινε ο καταστρεπτικός σεισμός στην περιοχή και το Μουσείο υπέστη σοβαρές αλλά όχι ανεπανόρθωτες ζημιές. Η Ένωσή μας έστειλε αμέσως στον κ. Κολώνα 100.000 δρχ. για να αντιμετωπίσει μικρές άμεσες ανάγκες.

ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

- 1989** • ‘Μνήμη Γιάννη Μηλιάδη’ - Ομιλητές: Μ. Ανδρόνικος, *Ο αρχαιολόγος και ο άνθρωπος* Χ. Μπούρας, *Ο Μηλιάδης και η συντήρηση των μνημείων Ακροπόλεως*
- 1992** • ‘Μνήμη Νικολάου Πλάτωνος’ - Ομιλητές: Α. Σακελλαρίου και Π. Καλλιγιάς
- Τιμητικές ομιλίες για τον αρχιτεχνίτη Γιώργο Βίδο που συνταξιοδοτήθηκε. Η ΕΦΑ του πρόσφερε έναν ασημένιο ματρακά.
- 1994** • Οι “Φίλοι” προσέφεραν στη μνήμη της Μελίνας Μερκούρη ένα προπλάσμα της Ακροπόλεως στο Μουσείο Αφής του Φάρου Τυφλών.
- Προβολή της ταινίας του Δ. Βερνίκου: *Η αποκατάσταση της Α. πλευράς του Παρθενώνα.*

Εκδρομή στην Μακεδονία.
Ο Πρόεδρος κ. Θ. Κουρουσόπουλος φυτεύει μια δάφνη στον μεγάλο τύμβο της Βεργίνας.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΤΩΝ “ΦΙΛΩΝ” 1989-95

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Το 1987 η Α' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων σε συνεργασία με την Επιτροπή Συντηρήσεως Μνημείων Ακροπόλεως δημιουργεί τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων για την Ακρόπολη. Η Ένωση Φίλων Ακροπόλεως, σύμφωνα με το καταστατικό της, από την ίδρυσή της στάθηκε πάντοτε αρωγός σε όλες τις δραστηριότητες του τμήματος με την παροχή προσωπικού, υλικοτεχνικού εξοπλισμού αλλά επίσης και με ιδέες και χορηγίες.

Το τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων κάθε χρόνο πραγματοποιούσε το καινούργιο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα του, ειδικά προσαρμοσμένο, για τους Φίλους.

Έτσι οι Φίλοι συμμετείχαν το 1989 σε ειδικό πρόγραμμα για τα 300 χρόνια από την ανατίναξη του Παρθενώνα και το 1990 παρακολούθησαν το εκπαιδευτικό πρόγραμμα “Μια Μέρα στην Ακρόπολη”.

Το 1991 το Υπουργείο Πολιτισμού αποφασίζει την αποξήλωση της Δυτικής Ζωφόρου για την προστασία της σε κλειστό χώρο και οι Φίλοι συμμετείχαν στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα “Μια Μέρα με τη Ζωφόρο του Παρθενώνος”.

Το 1994 λαμβάνουν μέρος στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα “Κτίζοντας έναν νέο-αρχαίο ναό”. Την ίδια χρονιά βοηθούν το τμήμα στην υλοποίηση του προγράμματος της καμπάνιας του Υπουργείου Πολιτισμού “Με ένα βιβλίο πετάω” και συμμετέχουν στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα “Τα μνημεία της Ακροπόλεως μέσα από τα κείμενα του Πλούταρχου και του Πausανία”.

Την επόμενη χρονιά, το 1995, συμμετέχουν και πάλι στην καμπάνια του Υπουργείου Πολιτισμού για το βιβλίο και παρακολουθούν το εκπαιδευτικό πρόγραμμα “Μια Μέρα στην Ακρόπολη, αναζητώντας τη θεά Αθηνά”.

Μία Μέρα στην Ακρόπολη, Απρίλιος 1990.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΤΩΝ “ΦΙΛΩΝ” 1989-95

Μία Μέρα με τη Ζωφόρο του Παρθενώνα, Μάρτιος 1991.

ΙΔΡΥΤΙΚΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΕΦΑ ΕΙΝΑΙ:

Ν. Αλεξίου
Ε. Ανδρεάδη
Μ. Ανδρόνικος
Ν. Γουλανδρή
Ντ. Γουλανδρή
Ελ. Καραπαναγιώτη
Π. Κοντέλλης
Δ. Κοπανίτσας
Χρ. Κουρούκλης
Θ. Κουρουσόπουλος
Ο. Κυριακός
Τ. Κύρκος
Χρ. Λαμπράκης
Γ.Α. Μαγκάκης
Μπ. Μαζαράκης
Χαρ. Μπούρας
Μ. Νειάδας

Γ. Νικολαΐδης
Αδ. Πεπελάσης
Ι. Πεσματζόγλου
Μ. Πλωρίτης
Ελ. Πολυχρονιάδου
Χρ. Ροκόφυλλος
Αρ. Ρούφου
Μ. Σακελλαρίου
Φ. Στράτος
Γ. Τενεκίδης
Αθ. Τζάρτζανος
Ε. Τουλούπα
Κ. Τρυπάνης
Κ. Τσάκος
Α. Φρυδάς
Κ. Χατζηασλάνη
Μ. Χατζηδάκης

Τρία Διοικητικά Συμβούλια έχουν έως τώρα εκλεγεί από τις γενικές συνελεύσεις μετά από αρχαιρεσίες:

1989

Θ. Κουρουσόπουλος, *Πρόεδρος*
Μ. Ανδρόνικος, *Αντιπρόεδρος*
Αρ. Ρούφου, *Γεν. Γραμματεύς*
Αθ. Τζάρτζανος, *Ταμίας*
Ε. Τουλούπα, *Εφορος*
Ο. Κυριακός, Κ. Χατζηασλάνη, *Μέλη*

1992

Θ. Κουρουσόπουλος, *Πρόεδρος*
Ζ. Αθανασίου, *Αντιπρόεδρος*
Ε. Τουλούπα, *Γεν. Γραμματεύς*
Θ. Παπαφλέσσα, *Ταμίας*
Λ. Κασσαβέτη, *Εφορος*
Π. Καλλιγιάς, Α. Κοντέλλη, Κ. Χατζηασλάνη, *Μέλη*

1995

Φ. Στράτος, *Πρόεδρος*
Ζ. Αθανασίου, *Αντιπρόεδρος*
Ε. Τουλούπα, *Γεν. Γραμματεύς*
Θ. Παπαφλέσσα, *Ταμίας*
Λ. Κασσαβέτη, *Εφορος*
Π. Καλλιγιάς, Α. Ρούφου, Κ. Χατζηασλάνη, *Μέλη*

ΑΝΘΕΜΙΟΝ

Ενημερωτικό Δελτίο της Ενώσεως Φίλων Ακροπόλεως

Εκδότης: Έβη Τουλούπα

Υπεύθυνος έκδοσης: Γιώργος Τόλιας

Καλλιτεχνική επιμέλεια, DTP: AltSys

© ΕΝΩΣΗ ΦΙΛΩΝ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ

Μακρυγιάννη 2-4 • 117 42 Αθήνα

Τηλ.: 9239186, 9249333 • Fax: 9339023

ISSN 1106-6628

Φωτογραφία εξωφύλλου: Το μπροστινό μέρος του αλόγου από τον λίθο VIII της δυτικής ζωφόρου του Παρθενώνα. Στον λίθο αυτό απεικονίζεται μία μόνο μορφή, ο ίππαρχος, που προσπαθεί να συγκρατήσει το άλογο που καλπάζει. Η δύναμη της ορμητικής κίνησης του ζώου αποδίδεται απόλυτα στο υψωμένο κεφάλι του με τα ισχυρά μισάνοιχτα σαγόνια, τις φουσκωμένες φλέβες, τα ανεπαίσθητα διαβαθμισμένα επίπεδα της σάρκας. Όλα αυτά σε συνδυασμό με τη σύνθεση του έργου και την εκτέλεσή του θεμελίωσαν την άποψη ότι στο συγκεκριμένο αυτό λίθο της ζωφόρου δούλεψε ο ίδιος ο Φειδίας.
[Φωτ. Σωκράτης Μαυρομάτης]